

K r i s B a u e r s

SPORTSKI LIDER
NOVAK
ĐOKOVIĆ
I USPON SRBIJE

Prevela
Eli Gilić

■ Laguna ■

Naslov originala

Chris Bowers

THE SPORTING STATESMAN NOVAK DJOKOVIC AND THE
RISE OF SERBIA

Copyright © Chris Bowers 2014.

All rights reserved.

Translation copyright © 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Ćerki Tamari, koja mora da se dobrih petnaest meseci
osećala kao da deli oca s nekim srpskim sportistom.*

SADRŽAJ

UVOD I IZJAVE ZAHVALNOSTI	9
PRVO POGLAVLJE – ETNIČKA MEŠAVINA	19
DRUGO POGLAVLJE – KO SU SRBI?	24
TREĆE POGLAVLJE – NOLE I JECA	32
ČETVRTO POGLAVLJE – IZLAZAK SRBIJE IZ JUGOSLOVENSКИH RATOVA	61
PETO POGLAVLJE – OČELIČEN NATO BOMBAMA	75
ŠESTO POGLAVLJE – OČEVI I SINOVİ	111
SEDMO POGLAVLJE – POMAMA POČINJE	132
OSMO POGLAVLJE – SAVREMENA SRBIJA	168
DEVETO POGLAVLJE – U DOBRU I U ZLU	180
DESETO POGLAVLJE – ŠAMPION MORA DOĆI IZNUTRA	200
JEDANAESTO POGLAVLJE – ULOGA SPORTA U SRBIJI	215
DVANAESTO POGLAVLJE – „ROĐEN SAM ZA OVO“	227
TRINAESTO POGLAVLJE – VELIKODUŠAN ČOVEK	279
BIBLIOGRAFIJA	311
O AUTORU	313

UVOD I IZJAVE ZAHVALNOSTI

Vukovar, Srebrenica, Mostar, Banja Luka. Mali gradovi u nekadašnjoj Jugoslaviji koji su se devedesetih godina prošlog veka svakodnevno spominjali u večernjim vestima širom sveta. Jednako često su se spominjala imena Slobodana Miloševića, Franje Tuđmana, Alije Izetbegovića, Radovana Karadžića, Ratka Mladića – vodećih ličnosti istog sukoba, četiri rata koja su označila raspad Jugoslavije. Obnova Evrope zasnovana na ekonomskoj međuzavisnosti posle Drugog svetskog rata trebalo je da spreči buduće evropske ratove. Ali četrdeset šest godina posle završetka rata i trideset četiri godine posle osnivanja onoga što se danas zove Evropska unija, komšija se okrenuo protiv komšije u strahovitom krvoproliću, za koje jedan tribunal Ujedinjenih nacija tvrdi da je uključivalo genocid. Sve se to odigralo na evropskom tlu.

Bilo bi lepo predstaviti ratove kao uredne deonice u vremenu – kao da se svet zaustavio između 1914. i 1918, pa još jednom između 1939. i 1945. Nikad nije tako. Život se

nastavlja uprkos ratnim strahovima i nemaštini. Ljudi nauče kako da prežive, obrazuju decu, a među tim mališanima ima i onih koji nastavljaju da plešu, sviraju muzički instrument ili se bave sportom kao što bi radili i u mirnodopsko vreme.

S obzirom na to, nije iznenađujuće što je nekoliko nadarenih sportista izašlo iz ruševina Jugoslavije rastrzane ratovima. Ali izuzetno je što je šestoro tenisera svetskog ranga došlo iz Srbije, države sa samo sedam miliona i sto hiljada stanovnika, osamdeset osam hiljada kvadratnih kilometara i bez prave teniske tradicije. Ali ima ih šestoro. Novak Đoković, Ana Ivanović, Jelena Janković i Nenad Zimonjić su u rasponu od nekoliko godina bili na prvom mestu svetske liste: prvo troje u singlu, a Zimonjić u muškom dublu. Kad se dodaju Janko Tipsarević, koji je dospeo na 8. mesto rang-liste i proveo dve godine među prvih deset, i Viktor Troicki, koji je jednom dospeo na 12. mesto – dobija se izuzetna generacija, gotovo ravna Šveđanima, koji su, uprkos malobrojnom stanovništvu, imali sjajnu žetvu tenisera što su vladali timskim tenisom i mnogim najznačajnijim titulama od sredine sedamdesetih do kraja devedesetih godina prošlog veka.

Đoković je nadaleko najuspešniji među tih šestoro Srba. Ne treba potceniti što je Ivanovićeva osvojila Rolan Garos 1998. i popela se na vrh ženske rang-liste, ali ostala je na vrhu samo nekoliko nedelja i otad nije bila ni blizu osvajanja još jedne važne titule. Ona je šarmantna i neverovatno lepa ambasadorica svoje države, ali njeni rezultati nisu pokazali koliko je sposobna. Jankovićeva spada u samo tri teniserke koje su bile na vrhu iako nisu osvojile grend slem titulu u singlu – Jelenin uspeh govori o njenoj izuzetnoj doslednosti 2008. i 2009, ali i ona se u međuvremenu znatno udaljila od vrha rang-liste.

Za razliku od njih, Đoković je osvojio šest grend slem titula i potreban mu je samo Rolan Garos da osvoji grend slem karijere. Što je još važnije, pokazao je da je ravan Rodžeru Federeru i Rafaelu Nadalu po harizmi i ozbiljnosti kojom predstavlja svoj sport, a njegovo dostojanstveno i velikodušno ponašanje postalo je primer dugima. A to je od ogromnog značaja za njegovu zemlju. Novakova karijera je prilično dobro dokumentovana, a njegovu urođenu harizmu naglašava još nekoliko činilaca – imitiranje drugih profesionalnih tenisera, navika da zove trenera usred meča (što je gotovo zastarelo) i njegov razgovorljiv otac. Ali još niko nije predstavio njegovu karijeru naspram pozadine izlaska države iz užasnog krvoprolića devedesetih godina. Ova knjiga pokušava to da uradi.

Bilo bi lepo – mada ne i sasvim tačno – reći da je seme za ovu knjigu posejano u septembru 2010.

Prvi put sam doputovao u Beograd da prenosim polufinale Dejvis kupa između Srbije i Republike Češke. Doputovao sam u sredu uveče, a saradnici su mi rekli kako su se dogovorili da večeramo u *Novaku*, jednom od dva beogradska restorana u vlasništvu Novaka Đokovića. Veoma prikladno – moj prvi obrok u Beogradu u restoranu čoveka koji stavlja Srbiju na svetsku mapu! I samo petnaest minuta udaljenom od Beogradske arene, zatvorene sportske hale sa sedamnaest hiljada mesta koja je postala duhovni dom srpskog tenisa.

Sledećeg jutra sam intervjuisao Đokovića. Dok smo čekali da kamerman postavi opremu, rekao sam mu da sam večerao u njegovom restoranu. Pita me je kako mi se svidelo. Oklevao sam, smišljajući kako da učtivo kažem da je hrana veoma dobra (zaista jeste), ali da je potrajalo dok nije poslužena

(u međuvremenu sam saznao da se u srpskim restoranima porudžbine dugo čekaju, a da u *Novaku* nisu mnogo spori). Ali nisam stigao da odgovorim jer me je Đoković prekinuo: „Nemojte mi reći – previše je zadimljeno, zar ne?“ Morao sam priznati da jeste, na šta je dodao: „Da, zalažemo se protiv toga, ali ide sporo i čeka nas dug put.“

Njegov odgovor je ostavio utisak na mene jer je sažeo Đokovićevu dvostruku ulogu. On je potpuno opušten izvan Srbije, sasvim uklopljen u zapadnoevropsku i severno-američku kulturu, gde je danas pušenje na javnim mestima neprihvatljivo (uglavnom zabranjeno), gde u svim dobrim restoranima služe velike porcije i gde je patriotizam dobrodošao, ali se na nacionalizam gleda podozrivo, pogotovo ako postane vatren. Ali on je potpuno opušten i u svojoj zemlji, iako se tamo ponaša neznatno drugačije – malo je veći rodoljub, rado peva srpske pesme i učestvuje u kulturnim ritualima, čak pokazuje malo otvorenog nacionalizma. Bar sam ja stekao takav utisak. On to osporava, tvrdeći da se uvek ponaša isto: „Uvek se trudim da budem učtiv i pun poštovanja prema svima bez obzira na to odakle su došli ili kuda sam otputovao. To se odnosi i na moje sunarodnike.“ Možda mu je to zaista namera, iako ostajem pri tvrdnji da se ponaša neznatno drugačije kad je u domovini.

Ova knjiga se nije rodila iz tog kratkog razgovora, ali on je odigrao važnu ulogu kad je izdavačka kuća *Džon Blejk pablišing* stupila u vezu sa mnom 2012. i pitala da li bih napisao Đokovićevu biografiju. Prvo sam pozvao Đokovićevog agenta da pitam postoji li autorizovana biografija ili autobiografija koju je neko napisao u njegovo ime. Dobio sam odgovor da ne postoji ni jedno ni drugo pošto Đoković želi da napiše svoju knjigu kad završi igračku karijeru. To mi je ostavilo mogućnost da napišem nezavisnu biografiju ili da

ne napišem ništa. Pošto sam tako radio biografiju Rodžera Federera i nekoliko puta je ažurirao, nije mi se pisala još jedna prava teniska biografija, te sam kući *Blejk* odgovorio da nisam raspoložen da pišem o Đokoviću.

Urednički tim kuće *Blejk* mi je rekao da silno žele knjigu o Đokoviću i pitao postoji li mogućnost da se predomislím. Razmislio sam i stalno mi se vraćalo zapažanje kako Đoković premošćuje dve kulture: srpsku i svetsku. Takođe me je zapanjilo što Zapad zna tako malo o Srbiji, te sam se vratio u kuću *Blejk* i ponudio im knjigu koja je spoj Đokovićeve i srpske priče. Oberučke su prihvatili predlog i ishod toga je ova knjiga.

Da bi napisao ovakvu knjigu, piscu je potrebno malo sreće, a mene je u dva navrata zadesila velika sreća.

Prvi slučaj je mejl od Krisa Bauersa. Iako ovo zvuči kao težak slučaj pričanja sa samim sobom – nije to posredi. Imam imenjaka koji je radio na BBC-ju u isto vreme kad i ja. Stupio je u vezu sa mnom da prizna kako ga posle dvadeset godina i dalje grize savest jer je prihvatio poziv da izađe s obožavateljkom koja je, kako se ispostavilo, na radiju čula moj, a ne njegov glas. To me je dirnulo – i, nesumnjivo, malo mi polaskalo – ali važnija mi je bila njegova elektronska adresa. Shvatio sam da radi za englesko Ministarstvo spoljnih poslova i da preko njega mogu da obnovim vezu s njegovim kolegom Majkom Devenportom, mojim starim prijateljem s kojim sam igrao tenis. A Majk je tad bio novopostavljeni engleski ambasador u Beogradu, što se pokazalo od velike pomoći dok sam istraživao za knjigu. Zato sam rado saslušao Krisovo priznanje.

Drugi slučaj je najvažniji intervju za ovu knjigu, koji mi je ujedno bio najpoletniji trenutak u novinarskoj karijeri.

Odmah sam shvatio da je najvažnija osoba s kojom moram razgovarati Jelena Genčić, žena koja je naučila Novaka da igra tenis. U martu 2013. otišao sam u Beograd pomalo nepripremljen – zakazao sam putovanje za naredni mesec, ali hteo sam da budem siguran da ću tad obaviti nekoliko intervjua, pa sam zaključio kako bi bilo najbolje otisnuti se na pripremni istraživački put. I tad Genčićeva ne samo da je bila samo slobodna već mi je poklonila dva i po sata u svom omiljenom kafiću *Ozon* na Dedinju, rezidencijalnom delu Beograda. Prilično rano je pokrenuto pitanje o *Diskovima za pusto ostrvo* (videti stranu 59), a kad je spomenula Malerov adađo, prekinuo sam je i upitao misli li na adađeto iz Malerove *Pete simfonije*. Oči su joj zablistale. „Ah, znate za njega“, rekla je i od tog trenutka smo se odlično razumeli. Kad sam pošao iz kafića, bio sam toliko dirnut da sam je zagrlio iako sam je poznavao samo dva sata.

Sutradan sam razmišljao o onome što mi je ispričala i počeo da zamišljam poglavlje *Nole i Jeca*, koje se nalazi u ovoj knjizi. Sve je izgledalo predobro da bi bilo istinito. Genčićeva me je podsetila na moju baku, odličnu pripovedačicu, ali je pomalo *märchentante*, što je nemačka reč za pripovedača koji često ulepšava priče dok ih kazuje. Zato sam pitao posrednicu koja me je upoznala s Genčićevom mogu li verovati onome što mi je ispričala. Moje pitanje ju je zbunilo. Objasnio sam da mi je zvučalo gotovo kao bajka – kulturna žena iz imućne jugoslovenske inteligencije otkriva da ima odličnu saradnju s dečakom iz, po mnogo čemu, obične porodice i uči ga mnogo čemu a ne samo samo forhendima i bekhendima – i hteo sam da budem siguran kako to nije samo izmišljotina ispričana da zadivi inostranog novinara. Moja posrednica, koja je dobro poznavala Genčićevu, uverila me je kako ona

nije žena koja ulepšava priče, bar ne više od nevažnih sitnica, i da se uvek drži onoga što smatra istinom.

Kad sam se sledećeg meseca vratio u Beograd, Jelena i njena sestra su me pozvale u goste. Voleo bih da sam uživao u turskoj kafi kojom su me poslužile – priznajem da mi je bila odvratna, ali veoma cenim njihovo gostoprimstvo. Divio sam se njenim trofejima, postavio još nekoliko pitanja i proverio neke pojedinosti iz prethodnog intervjua. Na rastanku je obećala da će mi odgovoriti mejlom ako budem hteo još nešto da pitam. Nikad je više nisam video.

Jelena Genčić je umrla 1. juna 2013. Nisam znao da se neko vreme borila protiv raka dojke, ali to je nije ubilo. Većina njenih bliskih prijatelja znala je za rak dojke i da ga je većim delom pobedila. Ali malo njih je znalo da je imala i rak jetre koji ju je dokrajčio. Video sam je pet nedelja pre nego što je umrla. Provodila je sedam do deset sati na teniskom terenu, nije jurcala naokolo, već je trenirala druge. Izgledala je kao da može da planira proslavu devedesetog rođendana, ali život joj se naglo završio u sedamdeset šestoj.

Bio sam na Rolan Garosu kad sam dobio SMS da je umrla. Poruku je pratila stroga napomena da ne govorim ništa ljudima bliskim Đokoviću sve dok on ne izađe s terena posle meča trećeg kola protiv Grigora Dimitrova. To je bio mudar savet. Đokoviću su saopštili vest kad je izašao s terena. On je briznuo u plač i odmah otkazao sve medijske obaveze jer se mnogo uzrujao. Posle pobede u četvrtom kolu govorio je maltene samo o Genčićevoj na desetominutnoj konferenciji za štampu na engleskom jeziku. Sećam se te subotnje večeri zbog neobične patnje za ženom, koju sam video dvaput i jedva je poznavao, ali mi se ipak činilo da sam je veoma dobro znao. Ujedno sam poslednji novinar koji je napravio zvaničan intervju s njom, te sam bio obuzet neprijatnom

mešavinom olakšanja i ushićenja što smo razgovarali pre nego što je otišla i velike tuge što je umrla, iako je očigledno imala još mnogo životne snage.

Zbog toga sam u mesecima posle njene smrti razmišljao jesam li postao previše osećajan u poglavlju koje sam joj posvetio. I jesam li joj u Đokovićevoj priči dao veći značaj nego što zaslužuje. Mislim da nisam. I sam Đoković govori o sudbini i, mada bi se verovatno popeo na teniski vrh i bez Jeleninog uplitanja, uveren sam da bez njenog uticaja ne bi bio čovek kakav je danas i da njegov put do vrha ne bi bio toliko bezbolan. Na kraju krajeva, morao je da savlada brojne zdravstvene tegobe uz mnogo muke i neuspelih pokušaja – da li bi bio otvoren za holistički pristup Igora Četojevića (videti strane 193–196) da nije u ranom uzrastu bio pod uticajem Jeleninih širokih shvatanja? I da li bi, bez Genčićeve, razvio leaderski stav koji mu omogućava da opkorači dva sveta, njegovu vatreno patriotsku Srbiju i svetsku zajednicu koja ga je zavolela ali i dalje nema poverenja u zemlju iz koje je potekao? Bilo bi pogrešno veličati ulogu Genčićeve u Đokovićevom teniskom razvoju – nikad nije putovala s njim, a prve četiri godine života proveo je bez njenog uticaja – ali uveren sam da ona zaslužuje sopstveno poglavlje.

Kad ljudi vide biografiju, uglavnom pitaju je li „autorizovana“ ili nije. Ne volim izraz „autorizovana“ jer nagoveštava nešto zvanično čiji sadržaj proverava onaj o kome se piše. Ne želim da pišem knjigu o Novaku Đokoviću u kojoj će on voditi glavnu reč – dovoljno je pametan da napiše svoju knjigu, u kojoj može reći šta hoće (što će u nekom trenutku verovatno i uraditi). To će imati vrednost njegovog viđenja sopstvene karijere i određenih događaja ispričanih iz ličnog ugla, ali

to će biti samo Novakova strana priče. Ova knjiga govori o uticaju brojnih ljudi na njegov život i karijeru (zasad).

Prema tome, ovo je *nezavisna* biografija, Đokovićeva a istovremeno i srpska. Ona izražava kako doživljam Novaka i njegovu zemlju. Čitaoci se ne moraju složiti s onim što govorim i ponešto od toga više je mišljenje nego stručna procena. Pošto želi da napiše sopstvenu knjigu kad se povuče, nije želeo da njegova najuža porodica razgovara sa mnom – što sam poštovao. Članovi njegovog tima vezani su ugovorom o poverljivosti, ali mnogi koji su mu bliski rado su razgovarali sa mnom, i iskreno sam im zahvalan zbog toga. I Đoković mi je pomogao jer je odgovorio na moja brojna pitanja o njegovoj ulozi sportskog lidera.

Važno je da to pojasnim budući da je Đoković superzvezda. „Shvataš li da sve u zemlji staje kad on igra?“, pitao me je Gaj de Loni, dopisnik BBC-ja iz Beograda, kad smo se sastali kako bi mi rekao svoje mišljenje o nekim poglavljima o Srbiji. A Đokovićev prijatelj Dušan Vemić kaže: „Ulice su prazne kad Novak igra velike mečeve za vreme grend slem sezone. Svi ga bodre kod kuće.“ Prema tome, on je u Srbiji stekao status sličan crkvenom svetitelju, što je mahom zaslužno, ali je ipak važno ostati nepristrastan. Zbog toga sam bio kritičan prema njemu u nekim delovima knjige – ne iz zlobe, već naprosto zato što je on ljudsko biće od krvi i mesa, a u naše vreme, u kome slavne ličnosti zauzimaju mnogo prostora, važno je videti da čak i ljudi kojima se najviše divimo imaju dobre i ne tako dobre osobine.

Konačno, ne bih napisao ovu knjigu da mi mnogi nisu pomogli. Nabrajam ih po azbučnom redu, s više zahvalnosti nego što mogu izraziti i bojim se da sam jednog ili dvoje izostavio:

Edoardo Artaldi, Vojin Veličković, Gavin Versi, Džonatan Vilson, Nebojša Višković, Jelena Genčić, Majkl Devenport, Mici Ingram Evans, Goran Ivanišević, Ana Ivanović, Momir Jelovac, Sajmon Kambers, Ladislav Kiš, Estel Koderk, Anđela Lavinski, Dejvid Lo, Gaj de Loni, Stevan Lukić, Ivan Ljubičić, Piter Majls, Helen Makarti, Dženis Makinli, Džoana Mejder, Stjuart Miler, Neda Miletić, Zoran Milosavljević, Ana Mitrić, Vladimir Novak, Bogdan Obradović, Dejan Petrović, Rikardo Pijati, Niki Pilić, Monika Seleš, Toplica Spasojević, Igor Četojević, Keti Dženkins, Džonatan Džobson, Greg Šarko i Čedomir Šoškić. I veliki pozdrav Tobiju Bakanu, mom uredniku u *Džon Blejk pablišingu*, s kojim sam imao veoma plodnu saradnju.

KRIS BAUERS, mart 2014.

PRVO POGLAVLJE

ETNIČKA MEŠAVINA

Filozof i putopisac Herman Kizerling je svojevremeno napisao: „Nisam Danac, ni Nemačkar niti Šveđanin, nisam Rus ni Estonac, pa šta sam onda? – Pomalo od svega toga.“ Dakle, u doba kad su mešoviti brakovi uobičajeni zbog razvoja saobraćaja, naravno, nije iznenađujuće što je Novak Đoković, vodeći nosilac srpske zastave u svetu, prava etnička mešavina. Bar je rođen u Srbiji – za razliku od indijskog duhovnog vođe Mahatme Gandija rođenog u Južnoj Africi ili najvećeg patriote u američkom Dejvis kup timu Džona Mekinroa rođenog u Nemačkoj. Ali na osnovu njegovog etničkog porekla može se reći da je polu-Crnogorac i polu-Hrvat.

Ima li to veze? Teško. Kao što Đokovićev blizak prijatelj Ivan Ljubičić kaže: „Možete biti patriota iako niste nacionalista.“ A Ljubičić bi trebalo da zna – rođen je u bosanskom gradu Banja Luci, majka mu je muslimanka iz Bosne, a otac hrvatski katolik, pa je jedva prošao kroz Hrvatsku na putu do relativne bezbednosti u Italiji za vreme jugoslovenskih ratova devedesetih, a ipak je postao hrvatski nacionalni heroj kad

je 2005. poveo još mladu republiku do titule Dejvis kupa s rekordnih jedanaest uzastopnih pobeda. Na Balkanu je na hiljade ljudi iz mešovitih brakova. U stvari, veze sa Srbijom, Crnom Gorom, Kosovom i Hrvatskom verovatno proširuju Đokovićevu balkansku bazu obožavalaca.

Arhive za ulazak u trag porodičnom stablu Đokovića su nepotpune, ali prvi nesporni predak je Đoko Damjanović, od koga izgleda potiče prezime Đoković još od oko 1730. Deca Đoka Damjanovića dobila su prezime Đoković i otad je isto prezime prosleđivano muškim naslednicima. Damjanović se naselio u Jasenovom Polju blizu crnogorskog grada Nikšića. Godine 1928, glava porodice Nedeljko Đoković preselio se istočno od Crne Gore u selo zvano Voćnjak u Metohiji, deo pokrajine Kosovo, koja je tad bila deo Srbije. Godine 1951, Nedeljkov sin Vladimir, Novakov deda, preselio se u Mitrovicu, grad na Kosovu koji su pretežno naseljavali Srbi. Njegov sin Srđan rođen je 1961, a drugi sin Goran 1964.

Već je postojao jedan Novak Đoković u porodici. Odrastao je u Jasenovom Polju pa emigrirao u Čikago 1905, ali vratio se da se bori za svoju zemlju. Kad je brod pristao u Americi, on je u imigracioni formular pod „državljanstvom“ (zemlja iz koje građanin potiče) napisao „crnogorsko“, a pod „rasa“ – „Crnogorac“. Crna Gora je u to vreme već bila priznata kao suverena država, pošto je dobila oblik nezavisnosti 1878. istim sporazumom kojim je Srbija stekla nezavisnost od Otomanskog carstva.

Srđan se oženio Dijanom Žagar 1986. Ona je rođena u Beogradu u januaru 1964. Njen otac Zdenko bio je visoki oficir Jugoslovenske narodne armije i apotekar, te je postao glavni dobavljač jedne vojne bolnice. Majka Elizabeta bila je major i načelnica jedne vojne bolnice (i Dijanina sestra je apotekarka). Poreklom su iz Vinkovaca, grada u istočnoj

Hrvatskoj blizu srpske granice. Preselili su se u Beograd pre Dijaninog rođenja jer je Zdenko premešten u vojnu bolnicu u jugoslovenskoj prestonici. Nije iznenađujuće što Đoković ima mnogo rođaka u Vinkovcima i oko njega.

Veoma malo se zna o obe porodice. Srđan je u malobrojnim intervjuima najčešće govorio o svom sinu ili srpskoj teniskoj politici, dok Dijana nije dala maltene nijedan intervju. Srpski sportski novinar Vojin Veličković kaže: „Pošto je Srđan hirovit, nikad ga nismo mnogo zapitkivali jer nismo hteli da idemo predaleko, a takvi podaci mi ne trebaju za teniske izveštaje.“ Neki izvori tvrde da je Srđan neko vreme igrao fudbal za FK *Trepču*, najveći klub u Mitrovici, dok činjenica da su on i Dijana davali časove skijanja navodi na zaključak da su oboje nadareni skijaši. „Možda je Srđan bio fudbaler“, kaže Veličković, „ali niko se toga ne seća. Ako jeste igrao, onda je to bilo u nekoj maloj ligi. Pretpostavljamo da je bio dobar skijaš, ali i to je nepoznanica.“

Poznato je da je Dijanina porodica bila prilično talentovana za odbojku, ali ona nije mnogo igrala. Veličković dodaje: „Jedan njen prijatelj mi je rekao da je bila veoma nadarena sportistkinja. Novak je očigledno veoma gibak. Kad sam jednom razgovarao s njim, rekao sam mu da sam čuo kako je nasledio majčine gene, a ne očeve, jer je toliko gibak. On se našalio: 'Da, prvak sam zbog majke, a ne zbog oca.' Ali ona nikad nije pristala na intervju, možda zato što ne želi da bude pod reflektorima.“

Osoba koja možda zna nešto više o Đokovićevoj porodici jeste njegov prvi trener Jelena Genčić. Ona je upoznala porodicu kad je Novaku bilo pet godina, a približno u to vreme umrla mu je baka po ocu. Ona se seća: „Srđanov otac Vladimir, poznat kao deka Vlada, bio je mnogo dobar čovek. Čovek velike topline pored koga ste se prijatno osećali. Žena

mu je umrla iste godine kad sam počela da radim s Novakom, te je nisam upoznala, ali svi kažu da je bila divna žena, velika dobrotvorka, neverovatna – možda je Novak od nje nasledio humanost? Porodica je bila veoma patrijarhalna. Deda je bio patrijarh. Nismo počinjali obrok dok patrijarh ne sedne i ne počne da jede. A nismo mogli ni da ustanemo od stola bez njegovog odobrenja. Dakle, Novak je dobio veoma dobro vaspitanje. Porodica nije bila primitivna, ali imali su samo onoliko koliko im je bilo neophodno.“

Dvadeset drugog maja 1987, Srđan i Dijana su proslavili rođenje prvog sina Novaka u Beogradu. To je bilo samo četiri dana posle Srđanovog dvadeset šestog rođendana. U to vreme bili su vlasnici restorana u Beogradu. Dve godine kasnije, pošto je politička i ekonomska situacija u Jugoslavija postajala nesigurna, oni su sa Srđanovim bratom Goranom otvorili piceriju-palačinkarnicu i butik na Kopaoniku, planinskom odmaralištu na granici s Kosovom, pedesetak kilometara (pravom linijom) od Mitrovice. Nisu provodili celu godinu tamo – samo špic skijaške sezone zimi i letnju sezonu šetnji. Zimi su bili u iscrpljujućem režimu – davali su časove skijanja danju i radili u restoranu noću. Ostatak vremena su provodili u Beogradu.

Marko Đoković je rođen avgusta 1991, a treći sin Đorđe u julu 1995. Kad je Novak pošao u školu, za vreme sezona šetnji i skijanja često je morao da ostaje u stanu u Beogradu s nedavnom obudovelim deda Vladom, nekad i po nekoliko nedelja zaredom. Kasnije je tražio utočište od NATO bombi u podrumu te zgrade. Kad je Vlada umro u aprilu 2012, za vreme mastersa u Monte Karlu, mediji su primećili da Đoković nije izgledao isto, pa je veliki uspeh što je dospeo do finala u kome ga je Rafael Nadal pobedio. Svako drugačije doživljava smrt babe ili dede, ali ovde nije reč o

običnom dedi – Vlada je bio zamena za oca i važna figura u Đokovićevom životu.

Taj dvojni život između urbanog Beograda i ruralnog, planinskog Kopaonika ne samo da je oblikovao Đokovića već mu je dao visoku svest o svojoj zemlji. Kad sam ga pitao gde leži duša Srbije, odvratio je: „Veoma je teško odgovoriti na to pitanje. Moja zemlja ima veoma bogatu istoriju, vekovnu. Svaki kamen, planina, grad i selo imaju svoju moćnu priču, čime se veoma ponosim. Zbog toga, zbog naše istorije, mi Srbi imamo snažan osećaj pripadništva. Svi su čuli za Beograd, ali moja zemlja ima mnogo lepih gradova i sela koje bi ljudi trebalo da vide. Postoji mnogo legendi o mom narodu, o kraljevima i kraljicama... Iskreno mislim da duša moje zemlje leži unutar gradova na jugu. Kosovo je kolevka srpske istorije. Tamo je više od dve hiljade manastira i crkava koji simbolišu našu kulturu i početke pravoslavne vere. Beograd je savremena metropola, on vam može pružiti sve, ali prava Srbija je na jugu. Sećam se da sam kao dete provodio mnogo vremena na Kopaoniku i svaki put se divio pogledu na Srbiju s te lepe i moćne planine.“

Kao i svaki petogodišnji dečak, Novak je voleo da pika fudbal i veoma rano je naučio da skija. Nema istorije tenisa u porodici – Srđan i Dijana se verovatno i ne sećaju onog dana kad je njihov najstariji sin prvi put gledao teniski meč na televiziji. Ali to je u njemu razgorelo varnicu koja ga je navela da, nekoliko nedelja kasnije, dospe do žene koja će ga povesti putem do svetskog vrha.

DRUGO POGLAVLJE

KO SU SRBI?

Svima osim najrevnosnijim historičarima ili poznavateljima trenutnih prilika reč „Srbija“ verovatno ne znači mnogo – u stvari, prvo što im padne na pamet je verovatno Novak Đoković, čak i onima koji se ne smatraju ljubiteljima tenisa. Oni koji se maglovito sećaju časova istorije možda će se prisetiti da je Srbija imala neke veze s izbijanjem Prvog svetskog rata, a oni koji su gledali vesti devedesetih godina prošlog veka često su slušali o Srbiji, uglavnom zajedno s rečju „zverstva“. Ali čak se i onima koji su redovno pratili vesti šezdesetih, sedamdesetih i osamdesetih godina može oprostiti što ne znaju gde je i šta je Srbija.

Razlog tome je činjenica da Srbi, iako od šestog veka naseljavaju jugoistočni kutak Evrope poznat kao Balkan, većinu tog vremena nisu imali svoju državu. U stvari, sama Srbija je bila suverena država samo tri puta: od 1166. do 1459, od 1878. do 1918. i od 2006. do današnjeg dana. Prema tome, Srbi nipošto nisu nov narod, ali država jeste nova, otud i prostor da vodeći svetski sportista postane lider i stegonoša svoje

zemlje. (Faktički, izraz „Srbin“ označava etničkog Srbina, dok je „Srbijanac“ žitelj Srbije, a ta razlika može biti važna.)

Srbi spadaju u slovenske narode. Budući da su Sloveni četvrta najveća etničko-lingvistička grupa na svetu, teško ih je precizno definisati, ali oni su indoevropska rasa koja se uopšteno deli na tri grupe: Istočne Slovene, koji naseljavaju današnju Rusiju, Ukrajinu i Belorusiju, kao i delove centralne Azije i Sibira; Zapadne Slovene, koji naseljavaju zemlje i oblasti kao što su Poljska, Republika Češka, Slovačka i Šlezija; i Južne Slovene, među kojima su Srbi najbrojniji, a u njih spadaju i Hrvati, Crnogorci, Slovenci, Bugari i Makedonci (ali ne Albanci). Južni Sloveni su mahom hrišćani, mada s brojnim razlikama. Recimo, Srbi su uglavnom pravoslavci, dok su Hrvati rimokatolici.

Veći deo 14. veka, Srbija je bila najmoćnija država na Balkanu, ali poražena je u Kosovskoj bici 1389, što je označilo kraj njene nadmoći. Posle pada Smedereva 1459, nezavisnu kraljevinu Srbiju pokorilo je Otomansko carstvo, turska imperija čija je prestonica bila antički grad Konstantinopolj (današnji Istanbul). Poraz na Kosovu 1389. postao je ožiljak u srpskoj nacionalnoj svesti, što se produžilo i u dvadesetom veku jer je pokrajina Kosovo imala psihološki značaj za Srbiju iako su je krajem tog veka naseljavali mahom etnički Albanci. To ima značaja za priču o Đokoviću: njegov otac i deda su sa Kosova, skijaško odmaralište u kome je naučio da igra tenis nalazi se tačno na granici između nesporne srpske teritorije i Kosova, a morao je da traži sklonište od NATO bombi u Beogradu, što je ishod sukoba Srba i Albanaca na Kosovu.

Do 1918. godine veći deo slovenskih naroda bio je pod vlašću većih carstava, Otomanskog carstva ili Austrougarske monarhije. Ali ta carstva počela su da opadaju mnogo pre

Prvog svetskog rata. Otomansko carstvo doživelo je vrhunac u šesnaestom i sedamnaestom veku; do 1850. postalo je teško održati imperiju, dok je Austrougarskom vladala kraljevska porodica iz Beča, i sve češće se borila protiv domaćih pobuna kako je nacionalistički žar rastao u državama na mestu današnje Češke, Slovačke i Mađarske.

Sredinom devetnaestog veka bilo je nejasno hoće li Južni Sloveni udružiti snage i postati ujedinjena država, ali najbrojniji među njima hteli su da imaju sopstvene nacionalne države. Srbija i Crna Gora su se prve oslobodile otomanske vlasti i osnovale svoje države 1878, posle rusko-turskog rata. Ruska spoljna politika je u to vreme bila usmerena na to da dobije pristup Sredozemnom moru i zbog toga je razvila prijateljske odnose sa Srbijom, još jednim slovenskim narodom. Iz toga je nastao srpski vojni i diplomatski savez s Rusijom, što je igralo ulogu u izbijanju Prvog svetskog rata. Tradicionalno tumačenje glasi da je srpski radikal Gavrilo Princip ubio naslednika austrougarskog prestola nadvojvodu Franca Ferdinanda, u Sarajevu juna 1914, što je izazvalo diplomatsku odmazdu i mobilizaciju snaga, a pet nedelja kasnije dovelo i do izbijanja rata: Austrija je objavila rat Srbiji da osveti ubistvo, a Rusija joj je pritekla u pomoć, Nemačka je priskočila u pomoć Austriji i sve se pretvorilo u prvi svetski sukob. Nedavno je nagovešteno da je sve to sasvim jednostavno – Nemačka je nesumnjivo rešila da zarati i samo je tražila izgovor da Srbiji objavi rat. Kakav god bio krajnji motiv, do leta 1914. Evropa je bila nalik šumi suvog drveća i samo čekala varnicu da bi ceo kontinent planuo, a atentat u Sarajevu bio je iskra koja je započela ono što je postalo poznato pod imenom Veliki rat.

Pošto su Otomansko carstvo i Austrougarska monarhija srušeni za vreme rata, 1918. je bila pravo vreme da se u

jugoistočnoj Evropi rode nove države. Ali nasleđe podjarmljenosti većem narodu, povezano sa strahom da će Italija pokušati da prigrabi veliki deo teritorije na jadranskoj obali, doveli su do stvaranja države prvobitno sastavljene od nekoliko južnoslovenskih naroda. Nazvana je Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, ali je uključivala Crnu Goru, Bosnu i Hercegovinu, hrvatsku Slavoniju, polunezavisni region Mađarske i Dalmaciju (najuspešnija jugoslovenska teniserka Monika Seleš je etnička Mađarica rođena u Novom Sadu, u srpskoj pokrajini Vojvodini). Nova kraljevina je proglašena u decembru 1918. i njome je vladala srpska kraljevska porodica, prvobitno pod kraljem Petrom I. Za mnoge Srbe je kraljevina bila nastavak srpske suverenosti koja je postojala od 1878, nakon oslobođenja od tuđinske vlasti, te su se stoga ohrabрили. Ali možda je Srbima bilo lakše da imaju takav stav budući da su bili dominantan narod u novoj kraljevini, dok je Hrvatima, Slovencima i drugim narodima bilo teže da to vide kao svoju punu nezavisnost, bar u odnosu na nezavisnost i suverenost koju uživaju od početka devedesetih godina prošlog veka.

Kad je o religiji reč, Srbi su pravoslavni hrišćani, dok su Hrvati rimokatolici, ali srpski jezik je veoma blizak hrvatskom (gotovo koliko je američki engleski blizak onom koji se govori u Engleskoj). Makedonski i slovenački su takođe u srodstvu sa srpskim i hrvatskim. S obzirom na to da je bilo mnogo migracija i mešovutih brakova među južnoslovenskim narodima, nova kraljevina je trebalo da uspe. Na kraju krajeva, 1871. su se dvadeset dva kraljevstva, kneževine i vojvodstva u kojima se govorilo nemačkim jezikom ujedinila da stvore novu državu nazvanu Nemačka i, iako je dovela sebe – kao i svet – u katastrofalan rat, ona se održala kao zemlja, i još je netaknuta. Etničke, lingvističke i kulturne

razlike između Srba i Hrvata nisu bile naglašene kao one između Prusa i Bavaraca, pa je nova slovenska država imala sve preduslove za uspeh.

Ili je bar tako bilo u teoriji. U praksi, nacionalizam koji je bujao prethodnih sedamdeset godina nastavio je da raste, s tim što je sad bio usmeren protiv nove kraljevine sa sedištem u Beogradu umesto protiv starih vladara u Konstantinopolju ili Beču. Prvi ishod bio je jačanje državne moći 1929, zbog čega je kraljevina praktično postala diktatura. Spoljni znak toga bio je promena imena – pošto je Kraljevina bila savez južnoslovenskih naroda, usvojila je ime Jugoslavija, od slovenskih reči „jugo“ (jug) i „slavija“ (Sloveni).

Jugoslavija je preživela atentat na Aleksandra I, kralja koji je voleo tenis, 1934. – ubio ga je Makedonac koji je saradivao s hrvatskim separatistima – ali nije preživela izbijanje Drugog svetskog rata. Godine 1941. osvojile su je sile Osovine (Nemačka i Italija) koje su postavile izuzetno surovu fašističku vladu na čelu s Hrvatima, ustašama. Ustaše su počele da ubijaju Jevreje i Rome i proteruju Srbe, kojima je dodeljen status znatno ispod građana drugog reda.

To je, u suštini, bilo etničko čišćenje, izraz koji je ušao u široku upotrebu u devedesetim godinama. Kad se govori o jugoslovenskom građanskom ratu, uglavnom se misli na borbe devedesetih godina koje su dovele do raspada Jugoslavije, ali u periodu od 1941. do 1945. vođen je jednako surov građanski rat, a za njim je ostalo mnogo ogorčenosti koja se ponovo rasplamsala devedesetih. Ustaška surovost (čak su i neki pripadnici nacističke vrhovne komande u Berlinu smatrali kako njihovi pomoćnici preteruju) dovela je do otpora četnika, promonarhističkog srpskog pokreta, i partizana, komunističkog pokreta koji je predvodio Josip Broz Tito.

Dok je Drugi svetski rat divljao na severu, ustaše, četnici i partizani vodili su krvav građanski rat za ostatke Jugoslavije.

Ukratko, Tito i njegovi partizani odneli su pobedu u tom ratu i osnovali novu jugoslovensku državu sa šest federativnih republika: Srbijom, Hrvatskom, Slovenijom, Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom i Makedonijom. Prestonica Jugoslavije bio je glavni grad Srbije, Beograd. Titova vladavina bila je komunistička (u smislu ekonomije pod nadzorom države koja štiti interese radničke klase), sa sloganom „bratstvo i jedinstvo“. On je imao izuzetnu harizmu, kao i mešano poreklo jer mu je otac bio Hrvat, a majka Slovenka, a vladao je iz glavnog grada Srbije. Pošto je obezbedio novčanu podršku savezničkih snaga (Engleske, Sjedinjenih Američkih Država i Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika), mnogi njegovi sunarodnici su ga doživljavali kao čoveka koji je oslobodio Jugoslaviju, te je posle 1945. bio popularan.

Tito je vladao Jugoslavijom narednih trideset pet godina. Prvobitno pristalica Staljinove komunističke Rusije, odvojio se od Moskve 1948. i sledio sopstveni oblik komunizma nezavisno od sovjetskog uticaja. Za vreme hladnog rata, Tito i Jugoslavija su stekli poštovanje u svetu kao vodeći igrači pokreta nesvrstanih, labavog saveza većih država koje su odbijale da se svrstaju bilo uz Ameriku bilo uz Sovjetski Savez. Takođe je predvodio ekonomski procvat u pedesetim i šezdesetim godinama i dozvoljavao jugoslovenskim građanima da putuju u inostranstvo radi posla i zadovoljstva, što ostale države sovjetskog bloka nisu dopuštale.

Zapad je voleo Jugoslaviju. Zapadne države su se borile s pretnjom sovjetskog carstva vođenog iz Moskve, ali uživale su u tome što postoji komunistička država u istočnoj Evropi koja nije pod moskovskom vlašću. Ali kako je Tito stario, rastao je strah da je on jedini koji može da održi šest

različitih republika na okupu, pa su se mnogi pitali šta će se desiti posle njegove smrti. Jedni nisu brinuli, tvrdeći da će upravljačka struktura Jugoslavije preživeti smrt jednog čoveka ili da će se pojaviti drugi vođa, dok su se drugi pribojavali najgoreg. Ispostavilo se da su, na izvestan način, i jedni i drugi bili u pravu.

Tito je umro 1980, a u Jugoslaviji se neko vreme sve nastavilo po starom. Ali nacionalističke strasti koje je Tito držao pod kontrolom (nekad grubim pritiscima – njegov režim su neki opisivali kao „gvozdena pesnicu u plišanoj rukavici“) dobijale su na snazi i, kako je koncept komunizma postajao otrcan u istočnoj Evropi krajem osamdesetih godina, nacionalizam je bujao u šest jugoslovenskih republika.

Oni koji su se nadali da će se pojaviti nadmoćna ličnost koja će preuzeti Titovu ulogu mislili su da su dobili svog čoveka kad je Slobodan Milošević postao predsednik Srbije. On je svakako postao veoma harizmatičan i ambiciozan vođa, koji je želeo da vodi celu Jugoslaviju. Ali Tito je bio ratni heroj hrvatsko-slovenačkog porekla koji se osećao kod kuće u Beogradu, dok je Milošević bio Srbin do srži. Iako je njegovo govorništvo podsticalo Srbe, za ostale narode u Jugoslaviji je bilo anatema, te nikad nije mogao postati vođa Titovog kalibra.

Kad je shvatio da Srbija nikad neće preuzeti celu Jugoslaviju, Milošević je započeo politiku kojom je uspešno postavio temelje za ratove koji su srušili federaciju. Nije mu smetalo da se narodi koji žive u različitim republikama odvoje od Jugoslavije, sve dok ne uzmu oblasti u kojima žive mahom Srbi. Recimo, rado je dozvolio otcepljenje Slovenije jer je u njoj živelo malo Srba i bio je spreman da Hrvatska stekne nezavisnost, sve dok ne uzme Krajinu, pretežno naseljenu Srbima. Ali Srbi, Hrvati, Bosanci, Crnogorci, Makedonci,